

Fagplan

Grunnleggende personlig økonomi

V.1 2024

Innhold

: DEL 1 INFORMASJON OM FAGPLANEN

Bakgrunn og formål med fagplanen	2
Opplæringsmateriell	3
Oversikt over kunnskapsprøven og innhold	3
Kartleggingstest	3
Kunnskapsnivåer	3

: DEL 2 Grunnleggende personlig økonomi

Oversikt og bakgrunn:	4
Fagemne 1.1. Fra barn til voksen	5
Fagemne 1.2. Inngang til arbeidslivet	7
Fagemne 1.3. Samliv og familieliv	9
Fagemne 1.4. Fra yrkesaktiv til pensjonist	11

: DEL 1

INFORMASJON OM FAGPLANEN

Bakgrunn og formål med fagplanen

Finansnæringens autorisasjonsordninger tilbyr nasjonale autorisasjoner som skal fremme og sikre nødvendig kunnskap, holdninger og ferdigheter hos rådgivere og kundebehandlere. Målet er å styrke kvaliteten på rådgivning og informasjon overfor kunder. Grunnleggende personlig økonomi er her basiskunnskap.

Grunnleggende personlig økonomi er et krav for alle som skal autoriseres i personforsikring, kreditt, og sparing og investering. Grunnleggende personlig økonomi er også aktuell kunnskap for andre ansatte for eksempel de som jobber med generell kundebehandling og informasjon til kunder.

Fagplanen er et grunnlagsdokument som spesifiserer krav til kunnskap for utvikling av opplæringsmateriell og eksamen/kunnskapsprøven. Fagplanen er et dynamisk dokument. Hovedendringene vil skje hvert år i januar samtidig med fagplanen for kunnskapsoppdateringer. Mindre justeringer kan forekomme i løpet av året og vil bli informert om.

Ved endringer i fagplan vil det gå minst tre måneder før kandidatene blir testet i nytt eller endret fagstoff. Siste versjon finnes alltid tilgjengelig på FinAut sine sider.

Opplæringsmaterieill

Nødvendig lærestoff (pensum) er bedriftenes ansvar – eventuelt i samarbeid med de utdanningsleverandører som bedriftene velger.

Oversikt over kunnskapsprøven og innhold

Fagplanen har spesifiserte fagemner og delemner med kunnskapskrav.

Kunnskapsprøve for grunnleggende personlig økonomi	
<ul style="list-style-type: none">• Felles prøve mellom Sparing og investering, Kreditt og Personforsikring• Egen prøve med 20 oppgaver• Tidsbegrensning 40 minutter• Beståttgrense 70 %	
Emner for grunnleggende personlig økonomi	Antall oppgaver
1. Fra barn til voksen	5 oppgaver
2. Inngang til arbeidslivet	5 oppgaver
3. Samliv og familieliv	5 oppgaver
4. Fra yrkesaktiv til pensjonist	5 oppgaver

Kartleggingstest

Alle kandidater vil få tilgang til en kartleggingstest. Kartleggingstesten har like mange oppgaver og samme tidsramme som kunnskapsprøven. Hensikten med kartleggingstesten er å gi kandidaten en indikasjon om opplæringsbehov, samt et bilde av innhold, vanskelighetsgrad og tidsbruk i selve kunnskapsprøven. For mange kandidater er det også nyttig å trene på flervalgsoppgaver som testform, og å bli kjent med brukergrensesnittet som benyttes på kunnskapsprøven. Mer informasjon og tips for gjennomføring av kunnskapsprøver finner du på Læringstorget under [Min første autorisasjon/informasjon om autorisasjonsprøvene](#) (krever innlogging).

Kunnskapsnivåer

Emnene i fagplanen vil kreve ulike nivåer av kunnskap:

- Nivåene angir kunnskapskravenes kompleksitet
- Nivåene bygger på hverandre. Har man kunnskap på nivå 2, så har man også kunnskap på nivå 1.

- Delemner som skal testes på nivå 2, kan også ha oppgaver som er på nivå 1.
- Kunnskapsnivåer er spesifisert under hvert delemne i fagplanen.

Kunnskapsnivåer	Beskrivelse – noen stikkord
Nivå 1: Fakta	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne gjengi informasjon, fakta, begreper, definisjoner og prinsipper • Vite at noe er som det er • Kjenne til fakta og metoder
Nivå 2: Forståelse	<p>Kunnskapsnivået «forståelse» angir et <u>faglig</u> kunnskapsnivå utover faktakunnskap. Har man fagkunnskap på dette nivået innehar man faktakunnskaper og noe mer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forstå sammenhenger i en problemstilling, for eksempel forholdet mellom ulike størrelser og begreper • Forstå meningen eller hensikten med noe • Tolke informasjon, for eksempel bruke en gitt tabell for å finne hvilken aldersgruppe som sparer mest.

: DEL 2

Grunnleggende personlig økonomi

Oversikt og bakgrunn:

Grunnleggende personlig økonomi struktureres med en fordeling på fire livshendelser: Fra barn til voksen, inngang til arbeidslivet, samliv og familieliv og fra yrkesaktiv til pensjonist. De tilhørende temaene er typiske innenfor disse livshendelsene, men kan selvsagt også være aktuelle i de andre. Temaene presenteres i form av utvalgte (relevante) spørsmål sett fra kundens ståsted for å skape en nærhet mellom det kundene ofte lurer på, og den basiskunnskapen som kreves for å gi faktisk informasjon og/eller veiledning. Med andre ord: Her er det ikke snakk om dybdekunnskap, men overordnet kunnskap som gjør at man kommer på sporet av viktige problemstillinger for kunden, og kan gi informasjon og henvise/veilede – ikke nødvendigvis ta kunden til mål.

Emneområde grunnleggende personlig økonomi består av følgende fagemner:

- 1.1. Fra barn til voksen
- 1.2. Inngang til arbeidslivet
- 1.3. Samliv og familieliv
- 1.4. Fra yrkesaktiv til pensjonist

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 20

Emneområdet gjelder for: Sparing og investering, kreditt og personforsikring

Fagemne 1.1. Fra barn til voksen

Beskrivelse

Over natten» blir man 18 år og myndig – ung voksen. Det betyr at man kan bestemme det meste selv, men også at man blir fullt ut ansvarlig for det man gjør. Dermed er det viktig å forstå hvordan økonomiske beslutninger kan få virkning langt frem i tid, og eventuelt torpedere senere ønsker og muligheter. For eksempel ved inngåelse av avtaler med bindingstid, låneopptak eller ved å inngå nedbetalingsavtaler fremfor å kjøpe kontant. Dette fagemnet dekker dermed problemstillinger som mange unge voksne møter, typisk avtaler med banken om kontohold og lån, planlegging og styring av egen økonomi, etablering i leid eller eid bolig og forsikringsdekning.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.1.1. Hva bør en 18-åring vite om sin privatøkonomi?</p> <p>Du skal vite at kunden som myndig har:</p> <ul style="list-style-type: none">• Full kontroll over egen bankkonto.• Mulighet til å inngå avtaler (abonnement, apper, streamingtjenester mv.) som er bindende, og som kan begrense det økonomiske handlingsrommet frem i tid. Herunder også kjenne til risikoen for å bli svindlet, og måter å unngå dette på.• Mulighet til å søke om kredittkort og ta opp lån, og hva låneopptak innebærer i form av forpliktelser, fremtidige lånemuligheter og registrering i Gjeldsregisteret, samt konsekvenser av mislighold.• Adgang til å kjøpe forsikringer for voksne, samt fylle ut helseerklæring på egenhånd, uten vergers samtykke eller medvirkning. <p>Kommentar: «18-årssamtalen». Her har bankene gjerne sine egne maler, evt. Finans Norges hefte "På egne ben". Angående svindel: Slik unngår du å bli svindlet (finansnorge.no)</p>	Fakta
<p>1.1.2. Hvordan organisere sin privatøkonomi?</p> <p>Du skal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Forstå hensikten med budsjett for kunden og husholdninger, herunder kunne identifisere eventuelle tiltak som gir økt spare- og låneevne og økt overskudd til å kjøp av nødvendige forsikringer.	Fakta Forståelse

<ul style="list-style-type: none"> • Forstå prinsippene som SIFOs referansebudsjett bygger på, herunder oppbyggingen og skillet mellom individspesifikke og husholdningsspesifikke utgifter, samt hvilke sentrale utgifter som faller utenfor referansebudsjettet. • Vite hva en utgiftskonto er, og dens hensikt, samt at mobilbanken gir mulighet til å skaffe seg god oversikt over privatøkonomien • Vite hva en bufferkonto er, dens hensikt og hvor stor den bør være • Vite forskjellen på et kreditt- og betalingskort, og i hvilke situasjoner det er fordelaktig å bruke de enkelte kortene. 	
<p>1.1.3. Flytte for seg selv: Hva er det viktig å tenke på?</p> <p>Du skal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til Forbrukerrådets standard leiekontrakt, og kjenne til hvilke bestemmelser som er særlig viktig å være oppmerksomme på. Sistnevnte også i forhold til leiekontrakter som avviker fra Forbrukerrådets standardkontrakt. • Kjenne til hvilke bokostnader som påløper ved hhv. å eie og leie. • Vite hva et depositum er, og hovedreglene om depositumkonto (i husleieloven). • Vite hvilke forsikringer som er aktuelle ved hhv. å eie og leie. • Kjenne til: <ul style="list-style-type: none"> ○ Risiko ved å eie (kostnader ved kjøp/salg og høy belåning vs. fall i boligpriser). ○ Utlånsforskriftens krav til gjeldsgrad, belåningsgrad og betjeningsevne. ○ Hovedreglene for BSU (maksimalt årlig/total sparebeløp, regler for bruk). • Kjenne til hvilke risiko foreldre løper ved å stille som kausjonister for sitt barn, og hvorfor en livsforsikring på barnet bør vurderes. 	Fakta
<p>1.1.4. Forsikring: Hvilke forsikringer er det viktig å tenke på som ung voksen?</p> <p>Du skal vite:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskjellen på skade- og personforsikring. • Hvilke skadeforsikringer det er viktig å vurdere, og at barna kan være dekket av foreldrenes forsikring. • Hvilke personforsikringer som er mest aktuelle for unge voksne, og hvorfor. Eksempelvis uføreforsikring. 	Fakta
<p>1.1.5. Hvordan få hjelp dersom det oppstår privatøkonomiske problemer?</p> <p>Du skal kjenne til:</p>	Fakta

- Aktuelle virkemidler banken har til rådighet overfor låntakere, som for eksempel refinansiering, avdragsfrihet, forlenget nedbetalingstid.
- Andre aktuelle virkemidler banken eventuelt har til rådighet (for eks. hjelp til budsjettering og kutt i/prioritering av utgifter).
- Aktuelle virkemidler som NAV har til rådighet.
- Aktuelle virkemidler forsikringsforetakene har til rådighet overfor forsikringskunder som har betalingsutfordringer og at det påhviler foretakene en rådgivningsplikt der forsikringsbehovet ikke er endret.

Aktuell kilde: [Privatøkonomi: Økonomi- og gjeldsrådgivning | Finans Norge.](#)

Fagemne 1.2. Inngang til arbeidslivet

Beskrivelse

I arbeidslivet vil man over tid trolig stå overfor flere problemstillinger som er viktige for privatøkonomien. Skatt er en av dem: Hvor mye av lønnen spises opp av skatt, hvor mye reduseres skatten med ved låneopptak og betaling av renter og hvordan beregnes feriepengene? Pensjon og forsikring på jobben er et annet delemne som er viktig: Hvilke minimumskrav stiller loven? Det kan være store forskjeller utover disse minimumskravene, og dette bør ses opp mot behovet for å spare til pensjon/kjøpe forsikringer på egen hånd. Folketrygdens ytelser ved arbeidsledighet, sykdom (herunder arbeidsavklaringspenger, AAP) og uførhet inngår også i dette fagemnet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.2.1. Hvor mye skatt må man betale av lønnen?</p> <p>Du skal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vite hva følgende begreper betyr, og forstå sammenhengen mellom dem: <ul style="list-style-type: none"> ○ Alminnelig inntekt og personinntekt. ○ Skatt på alminnelig inntekt, trygdeavgift og trinnskatt – og beregningsgrunnlagene for disse. ○ Marginalskatt, gjennomsnittsskatt, tabelltrekk/prosenttrekk og frikort, samt hvorfor skattetrekket fordeles på 10,5 måneder (feriepenger og halvt skattetrekk i desember). ○ Skattepliktig formue (nettoformue), formuesskatt og verdsettingsrabatt på primærbolig. • Kjenne til og forstå hvordan utbetalinger fra private kapital- og renteforsikringer (herunder uførepensjon fra arbeidsgiver), samt ytelser fra folketrygden (NAV), som hovedregel beskattes. 	Fakta Forståelse
<p>1.2.2. Hvilke plikter har arbeidsgiver overfor sine ansatte når det gjelder tjenestepensjon?</p>	Fakta

<p>Du skal kjenne til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilken plass tjenestepensjon har i «pensjonspyramiden». • De to hovedtypene tjenestepensjon (innskudd og ytelse). • Minimumskravene i obligatorisk tjenestepensjon, og at det er store forskjeller arbeidsgivere imellom når det gjelder pensjonsordninger for de ansatte – og at dette kan ha stor betydning for behovet for egen pensjonssparing. • Kandidaten skal vite hva egen pensjonskonto (EPK) er. 	
<p>1.2.3. Hvilke forsikringer er de ansatte dekket av via jobben?</p> <p>Du skal kjenne til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke forsikringer arbeidsgiver er lovpålagt å ha (yrkesskade og forsikringer knyttet til tjenestepensjon). • At mange bedrifter også har frivillige forsikringer for sine ansatte (typisk helseforsikring, reiseforsikring og uførepensjon). • At den enkelte kan ha forsikringsbehov utover de forsikringer arbeidsgiver har. 	Fakta
<p>1.2.4. Kan den ansatte kjøpe forsikringer via sin fagforening/interesseorganisasjon?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Du skal vite at fagforeninger/interesseorganisasjoner ofte har ulike forsikringstilbud (kollektivt), men at dette varierer fra organisasjon til organisasjon. 	Fakta
<p>1.2.5. Langtidssykmeldt; hvordan kan det påvirke inntekten?</p> <p>Du skal vite:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvem som har rett på sykepenger fra folketrygden, hva ytelsen utgjør (taket på 6 x folketrygdens grunnbeløp, G), og hvor lenge den (maksimalt) utbetales. • Hva formålet med AAP-ordningen er, og hvor mye og hvor lenge den gir utbetaling. 	Fakta
<p>1.2.6. Ufør; hvordan kan det påvirke inntekten?</p> <p>Du skal vite:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At folketrygden på bestemte vilkår gir rett til uføretrygd. • At uførepensjon er frivillig i privat sektor, men obligatorisk i offentlig sektor. 	Fakta

<ul style="list-style-type: none"> • At det finnes private forsikringsordninger som supplerer ytelsene fra folketrygden og arbeidsgiver ved sykdom og uførhet. 	
<p>1.2.7. Arbeidsledig/permittert; hvordan kan det påvirke inntekten?</p> <p>Du skal kjenne til hovedreglene for utbetaling av dagpenger fra folketrygden (størrelsen på dagpengene, herunder grensen på 6G, og maksimal lengde på utbetalingen).</p>	Fakta

Fagemne 1.3. Samliv og familieliv

Beskrivelse

Når man gifter seg, får man rettigheter og plikter. Disse reguleres i ekteskapsloven. Samboere er ikke omfattet av det samme regelverket, men kan gjennom avtaler få mange av de samme rettighetene og pliktene. Økonomiske konsekvenser av en familieførøkelse (barn) er også et typisk tema under dette fagemnet, herunder ulike måter å spare til barna på.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.3.1. Hvilke økonomiske og juridiske konsekvenser har inngåelse av ekteskap?</p> <p>Du skal vite:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At det finnes en lov – ekteskapsloven – som blant annet gir regler for ektefellers rettighet, plikter og formuesforhold, herunder ekteskapslovens § 39 om opplysningsplikt om økonomiske forhold. • At formuesforholdene i denne sammenheng dekker begrepene felleseie og særeie, samt råderett over eiendeler. • At hovedregelen knyttet til ansvar for gjeld er at ektefellene ikke er ansvarlig utad (kreditor) for hverandres gjeld, også gjeld stiftet etter at ekteskapet ble inngått. • At ansvaret for gjelden kan være annerledes innad i ekteskapet (mellom ektefellene) enn utad (kreditorene). • At ekteskapsloven har delingsregler ved opphør av ekteskapet (skilsmisse/død), herunder om felleseie/likedeling og felleseie/skjevdeling, samt særeie, og hvem som har rett til å overta leiligheten når ektefeller går fra hverandre. 	Fakta
<p>1.3.2. Hvilke økonomiske og juridiske konsekvenser har etablering av samboerskap, og hvordan bør samboere organisere økonomien sin (primært kontoforhold og lån)?</p>	Fakta

<p>Du skal vite at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det, i motsetning til ved ekteskap, ikke er en egen lov som regulerer samboeres stilling knyttet til underholdsplikt eller deling ved samlivsbrudd. • En samboeravtale kan og bør regulere rettigheter og plikter under samboerforholdet og ved samboerforholdets opphør (ved samlivsbrudd og død), herunder vite hvilke temaer, og hvorfor, det er naturlig at inngår i en slik avtale. • At opprettelse av og innbetaling til en og samme konto/regningskonto for betaling av fellesutgifter er særlig aktuelt for samboere, og hvordan dette praktisk gjøres. • At samboer må begunstiges gjennom testamente og/eller livsforsikring om en ønsker denne sikret. 	
<p>1.3.3. Familieforøkelse (barn); hvilke konsekvenser får det for privatøkonomien?</p> <p>Du skal vite hvilke ytelser folketrygden har for folk som venter eller nylig har fått barn, nærmere bestemt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svangerskapsenger, foreldrepenger, engangsstønad, omsorgspenger kontantstøtte og barnetrygd, og hvor mye disse ordningene som hovedregel gir i utbetaling. • Forstå hvordan en familieforøkelse kan påvirke familieøkonomien, herunder eventuelt behov for større bolig og endret transportbehov. • At det i denne sammenheng finnes private forsikringsordninger i tillegg til folketrygdens ytelser, som kan gi økonomisk sikkerhet ved sykdom, ulykker eller uførhet. 	<p>Fakta Forståelse</p>
<p>1.3.4. Spare til barna: Hva er det viktig å vite om forvaltning av mindreåriges midler?</p> <p>Du skal kjenne til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hovedreglene for forvaltning av mindreåriges midler (vergenes råderett, ansvar og ansvarsfordeling), herunder midler fra forsikringsutbetalinger som tilfaller barn. • Statsforvalterens oppgave og ansvar knyttet til forvaltning av mindreåriges midler. • Mindreåriges disposisjonsrett og konsekvens av regelbrudd • Muligheten til å bestemme sparingens formål (og bindingstid) gjennom gavebrev og testamente (ved død). • At barns formue kan ha betydning for konvertering av studiestøtte til stipend. 	<p>Fakta</p>

Fagemne 1.4. Fra yrkesaktiv til pensjonist

Beskrivelse

Overgangen fra yrkesaktiv til pensjonist innebærer for de fleste en vesentlig nedgang i inntekt. Pensjonssystemet gir imidlertid muligheter til å påvirke størrelsen på pensjonen, og tidspunktet for utbetaling. Pensjonister støter også ofte på problemstillinger knyttet til arv og fremtidsfullmakt. Derfor omfatter dette fagemnet også grunnleggende kunnskap om hovedreglene om fordeling av arv og muligheten til å sitte i uskiftet bo, samt hva en fremtidsfullmakt er og hvilke krav som stilles til gyldigheten av en slik fullmakt.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
<p>1.4.1. Hva skjer med inntekten når en blir pensjonist?</p> <p>Du skal:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kjenne til ulike inntektskilder man har som pensjonist (alderspensjon fra folketrygden, pensjon fra arbeidsgivere, eller egen sparing),• Kjenne til mulig inntektsnedgang som pensjonist, og ha forståelse av hvor stor nedgangen kan bli. I den forbindelse også at yngre årskull må forventes å jobbe lengre for å oppnå samme pensjonsnivå som eldre årskull (levealdersjustering).• Kjenne til AFP i offentlig og privat sektor, og hvilke hovedvilkår som etter dagens regler må oppfylles for å ha rett til AFP.• Kjenne til etterlatteytelsene fra folketrygden og rettigheter etter avdødes pensjon.	Fakta Forståelse
<p>1.4.2. Arv og fremtidsfullmakt: Hva er det viktig å vite om muligheter og begrensninger?</p> <p>Du skal kjenne til:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hovedreglene om fordeling av arv etter loven, testamente og pliktdelsarv, herunder om ektefelles og samboers arverettigheter.• Hovedreglene om ektefellers og samboeres rett til utbetalinger fra avdød ektefelles/samboers livsforsikring.• Regler rundt skifte og uskifte. Hvilke muligheter og begrensninger innebærer dette for arvingene og på hvilken måte en livsforsikring kan hjelpe i et slikt oppgjør?• Vergemålslovens definisjon av fremtidsfullmakt, kravene til en gyldig fullmakt og hvilken tilleggsinformasjon en slik fullmakt bør inneholde.	Fakta

Finansnæringens Autorisasjonsordninger

Post PB 2572 Solli, 0202 Oslo **Besøk** Hansteens gt. 2, Oslo
Telefon +47 23 28 42 00 **Web** www.finaut.no **E-post** post@finaut.no